

debatt@klassekampen.no

KRONIKK
& DEBATT

« Finansministeren har nå et stort ansvar for å sikre at vi unngår en ny bølge av gjeldskrise og nyfattigdom. Dette kan ikke gjøres ved å glatte over alvorret og snakke om «psykologi». Dette dreier seg ikke problemer ved enkeltpersoners psykologi, men om store strukturelle problemer i kapitalismen som system.

Peder Martin Lysestøl. Debatt, side 22 og 23. ►

Hvorfor har Norge investert så lite av oljeinntektene i realøkonomien?

Hamstringsfondet

Erik S. Reinert

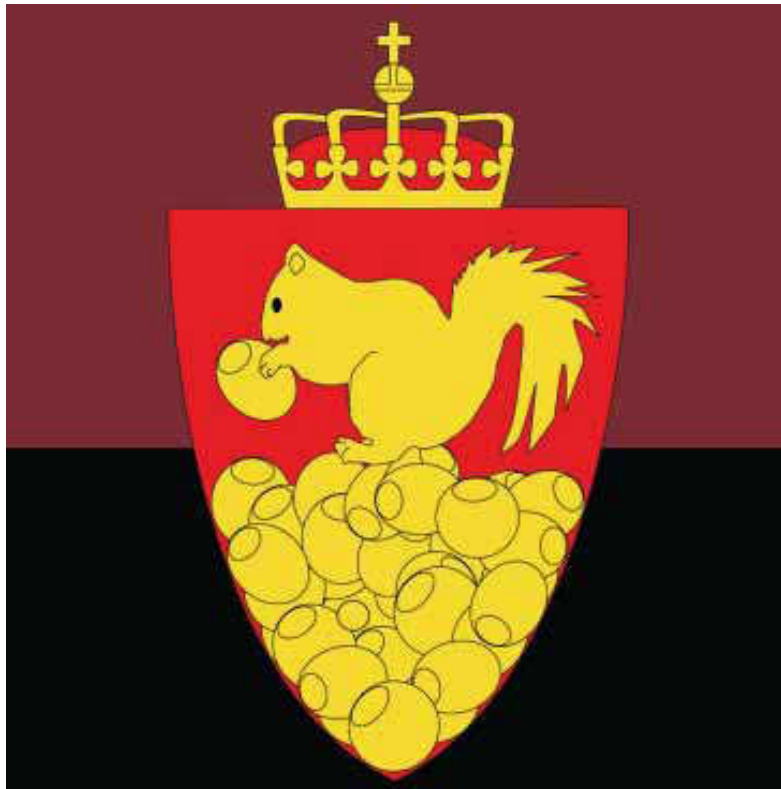
KRON
OG MYNT

«Sparing for et enkelt individ og for samfunnet som helhet er to helt forskjellige ting. De burde egentlig ikke betegnes med samme navn, det virker bare forvirrende... Det er bare ved en produktiv foranstaltning at samfunnet som helhet kan få i stand en sparing.» Dette sitatet fra vår første nobelprisvinner i økonomi, Ragnar Frisch, har i forhold til oljefondet i mange år vært som et «Kartago bør ødelegges» for noen av oss. Mot dette står Finansdepartementets uttalelser om at en nasjons sparing kan behandles «like profesjonelt som de beste private formuer».

Frisch-sitatet står solid plantet i samme økonomiforståelse som John Maynard Keynes, og finanskrisen gjør det i dag lettere enn før å forklare hvorfor Frisch og Keynes faktisk hadde rett. La oss se på Norges petroleumsfond fra to ulike synsvinkler:

Financial Times' økonomiredaktør Martin Wolf viste på et seminar i Oslo nylig hvorledes verdens nasjoner har opparbeidet enorme summer i valutareserver, ikke bare gjennom nasjonale investeringsfond (Sovereign Wealth Funds) slik som oljefondet, men også i vanlige valutareserver. Det er ikke bare i Norge at den høye oljeprisen har gitt store ekstragevinster. En rask kalkyle viser at det ikke vil ta mange år før dette «globale oljefondet» vil kunne ha like stor verdi som New York-børsen. Samtidig dekker USA sine gigantiske underskudd ved å skape ny likviditet som «spares», stort sett i asiatiske sentralbanker. I tillegg skaper forsøkene på å løse finanskrisen også enorme mengder ny likviditet. I mellomtiden øker ikke realøkonomien særlig; spesielt er det påfallende at realøkonomiene i svært mange land – ikke bare i USA og i Latin-Amerika – synes å ha toppet seg på 1970-tallet.

Dersom vi i økonomien har to epler og to gullmynter, blir prisen én gullmynt per eple. Dersom antall gullmynter øker uten at realøkonomien vokser – slik det skjedde på 1500-tallet da gull og sølv fra Mexico og Peru strømmet inn i Europa gjennom Spania – vil verdien på gullmynter synke. Når fire gullmynter jager etter de samme to eplene vil eplene stige i verdi i forhold til gullmyntene: vi må betale to gullmynter for hvert eple. Realøkonomien vil ikke øke i verdi selv om pengemengden øker. Dersom vi i dag får dobbelt så mange «gullmynter» som

ILLUSTRASJON: KNUIT LØVÅS KNUGUNN@ONLINE.NO

jager etter de samme realverdiene på verdens børser vil prisen på gullmynter – det vil si penger – måtte falle. Vi får en «kapitalvare-inflasjon».

Den samme problemstillingen kan også sees fra en annen vinkel, og resultatet blir det samme. Dersom alle land sparer penger, men ingen land etterspør denne sparingen for å investere den, får sparerne et problem. Noen må gjøre det motsatte av å spare (*save*), noen må *dissave*. Sparing som ikke finner sitt motstykke i investeringer, er strengt tatt ikke lenger sparing, men hamstring (*hoarding*). Hamstring er noe ekorn gjør

«Først når et selskap var solid etablert på børsen investerte vi i det»

om høsten. Nøttene gir ikke rente og formerer seg ikke; ekornene må tvert imot regne med en del svinn på sin «sparing». Vi er kommet i en situasjon som keynesianere ville definert som «oversparing», verden synes å ha et stort netto spareoverskudd. Fra begge synsvinkler – kapitalvareinflasjonen og oversparingen – ser det ut som om verdien av oljefondet vårt vil måtte falle. Vi risikerer å ha skapt «Statens Hamstringsfond – Utland».

Norge investerte tilsynelatende oljepengene risikofritt. Vi lot andre nasjoner ta kunnskapsoppbyggingen, den teknologiske risikoen og den kom-

mersielle risikoen, først når et selskap var solid etablert på børsen investerte vi i det. Det slo oss ikke at vi dermed bidro til en systemisk finansrisiko, og til at Frisch og Keynes kunne få rett.

Overfor utenlandske kolleger har jeg alltid hatt problemer med å forklare hvorfor Norge har drevet så mye finanssparing og investert så lite av oljeinntektene i realøkonomien, i det Frisch kaller «produktive foranstaltninger». Det er mange som har sett at det som nå har skjedd kunne, og etter hvert måtte, skje. Et av de spørsmål ettertiden antagelig vil stille er hvorfor Norge i all sin rikdom ikke tok seg råd til å holde seg med mer enn én type økonomer. Det finnes tross alt alternative vinklinger på økonomien: evolusjonære (schumpeterianske), institusjonelle,

post-keynesianere og historisk baserte tilnærminger som alle ville kunne bidratt til en mer diversifisert debatt. Vi økonomer tar feil hele tiden, men nasjoner som holder seg med ulike økonomiske skoler unngår at så mange tar feil samtidig.

Erik S. Reinert,
siviløkonom/sosialøkonom og seniorrådgiver i
Norsk Institutt for Strategiske Studier (NORISS)

ESR@nifo.no

Økonomene Peder Martin Lysestøl, Erik S. Reinert, Marianne Marthinsen og Heikki Holmås skriver onsdager i Klassekampen. Radikalt økonominettverk finner du på www.økonominettverket.no.

PÅ TEPPE

Egenreklame

I forrige uke gikk den islandske banken Kaupthing dukken. I en annonse i et finanstidsskrift sist fredag reklamerte de med at de var en solid bank. Bunnslide, kan en vel si.

Prosentregning

Dagbladet.no rapporterer om valget i USA:

«I en valgkamp som er blitt dominert av finanskrisen de

siste ukene, har 62 prosent av de spurte svart at de mener Obama gjør det best når det kommer til økonomi. Kun 33 av de spurte mener det samme om McCain.»

Når bare 33 individer støtter McCain, ser det særlig lyst ut for Obama.

Støttes av 33

Hobby

Liverpools nederlandske spiss Ryan Babel satser på en parallell karriere som rapper, melder Nettavisen. Låten hans starter med verselinjen «Rapping is my hobby».

Ingen ting å si på selvinnsikten der i gården.

Drømmer

Chelsea-spiss Didier Drogba sliter med konsentrasjonen, ifølge Dagbladet.no:

– Det er perioder i kamper der du ikke er nær ballen på en stund, og så oppdager du kanskje at publikum er der.

Ukonsentrert

Spank my bank

NTB melder at Gjedrem-ris skaper bølger i DnB NOR.

Et tips til Norges Bank-sjefen: Etter at risen er helt i, skal vannet småkoke.

teppet@klassekampen.no